

Onze Vogels

56e jaargang no.10, oktober 1995

maandblad van de nederlandse bond van vogelliefhebbers

De

ssel

Snijdervogels zijn de opperkleermakers in de vogelwereld. Het zijn bijzonder behendige en ongedurige klanten, die zich geen moment rust gunnen. Ze wonen in Voor-Azië en Indonesië. Een enkele maal zitten ze bij een zending tropische vogels, dus je moet geluk hebben om een stel te bemachtigen.

De meester-kleermakers van de vogelwereld:

DE SNIJDERVOGELS

door: Denessen Belfeld

Foto's: Cees Scholtz/Denessen Belfeld.

Het is altijd van belang te weten, hoe zij in hun oorspronkelijke gebied leven en hoe ze zich daar gedragen, zodat wij hun levensomstandigheden zo natuurgetrouw mogelijk kunnen nabootsen. Het zijn vertrouwelijke beestjes, die in de tuinen van de drukste steden hun broedgebied hebben. Daartoe maken ze hun nestje in de potplanten op de waranda's van de villa-huizen. Ze worden zelfs gezien in de drukste winkelcentra. Ook aan de rand van de jungle, met open terreinen, komen ze voor.

Omdat ze zo laag bij de grond nestelen, vallen ze vaak ten prooi aan katten, slangen, hagedissen en kraalachtigen, zoals eksters en gaaien.

Het voedsel bestaat voornamelijk uit kleine insecten, die aangetrokken worden door de bloei van mango's. Tevens zijn ze dol op nectar uit de bloeiende planten. Een enkele keer hippen ze op de grond op zoek naar

een lekkernij, maar dat behoort tot de uitzonderingen. Door het onderzoek van de maaginhoud is komen vast te staan, dat ze o.a. mieren, vliegen, luizen en bijen consumeren. Vlinders en motten versmaden zij evenmin. Doordat er aan de veertjes rond de snavel en het keeltje stuitmeel blijft kleven, zijn ze ongewild behulpzame medewerkers bij de kruisbestuiving van diverse bloeiende planten. De ene dienst is de andere waard.

Om zijn omgeving af te bakenen en een vrouwtje te imponeren, posteert hij zich op een verhoogde tak en raakt tijdens het voordragen van zijn liedje dermate in vervoering, dat zijn gehele lichaam begint te vibreren. Zijn staart slaat hij om tot aan zijn rug en zelfs de keelveertjes gaan wijd uitstaan. Voor zo'n klein ding produceert hij zijn liedje met verve, zodat je je met verwondering afvraagt, waar hij dat geluidsvolume vandaan haalt.

Zijn meest opvallende prestatie ech-

ter, en daaraan dankt hij ook zijn naam, is de manier waarop hij zijn nest construeert. De vogel begint met het zoeken van een geschikte bouwlokatie. Dat kan een groot, zacht, buigzaam blad zijn, maar het kan ook bestaan uit drie tot vier blaadjes. De randen worden naar elkaar gebogen en daarna wordt er met de dunne snavel een gaatje in geprikt. Vervolgens gaat de draad erdoor. Het "garen" kan uit verschillend materiaal bestaan, zoals katoendraad, ragfijne worteldraden, enz. Veelal gebruikt hij een draad, waarmee hij meerdere steken kan maken. Aan het uiteinde wordt geen knoop gelegd; het einde twist dermate, dat het niet bij de eerste de beste spanning weer door de opening slijt.

Natuurlijk maakt de vogel wel eens een vergissing en springt het blad weer in zijn oorspronkelijke staat terug. Dan gaat de vogel op zoek naar meer naaigaren en worden de steken

meer dan verdubbeld. Blijkbaar is het dan een jong individu, dat het klappen van de zweep nog moet leren. Oefening baart kunst. Dat geldt ook in de mensenwereld.

Tenslotte is er een cocon of zak gevormd en wordt het interieur gestoffeerd met de cocons van spinnen, die hun eieren erin verbergen, en ander zacht materiaal van pluizige plan-

ten. Kortom, het is een gedegen gevoerd nestje, waarin na verloop van tijd drie tot vijf eitjes worden gelegd. Een doorsnee legsel bestaat meestal uit drie eieren en grotere aantallen behoren tot de uitzonderingen.

Het wijfje zorgt voor de uitvoering en bouw van het nest, terwijl het mannetje het benodigde materiaal zoekt en aanreikt.

De gemiddelde broedtijd bedraagt 12 dagen. Een enkele maal krijgt de familie bezoek van de koekoek, uiteraard een kleine soort, ter grootte van 23 cm. Omdat de nestopening bijzonder nauw is, wordt verondersteld, dat de koekoek het ei eerst op de grond legt en vervolgens het ei in zijn snavel

naar het uitverkoren nestje brengt. Uit het hierboven beschrevene komt klip en klaar naar voren, dat dit vogeltje het best tot zijn recht komt in een goed beplante vollère en zeker niet gehuisvest dient te worden in een kale kistkool. Als u hen de gewenste entourage bezorgt, kunt u veel plezier aan deze vliegenvlugge kleermaker-tjes beleven.

Literatuur:

- * Elsevier Vogelatlas
- * Handbook of the Birds of India and Pakistan, Salim Ali & S.Dillon Ripley.

Bij de foto's:

1 en 2. Roodkop snijdervogel (*Orthotomus metopias*)

3 en 4. Langstaart snijdervogel (*Orthotomus sutorius*) (zie ook de voorplaat).

osel

De

1-0 Masker bruin. In deze kleurslag een zeer fraai exemplaar met een prima kleur in de flank, borst- en staarttekening. De wangkleur is nog wat flets. (Foto: Joe Somers, Belgische Zebra-vinken Club).

M A S K E R B R U I N

Inleiding.

De maskermutatie in de bruinserie is altijd minder populair gebleven dan in de grijsserie. Een goede masker bruin is een zeer fraaie vogel, maar door het beperkte aantal zien we nog maar weinig goede exemplaren. Bovendien zitten er in de eisen voor kleur en tekening enkele elementen die met elkaar tegenstrijdig zijn. In de praktijk zien we dan ook, dat bepaalde eisen wat ondergesneeuwd raken. Het is daarom zinvol, weer eens wat aandacht aan deze kleurslag te besteden via dit artikel. We beschrijven achter-eenvolgens de eisen voor kleur en te-

kening, enkele veel voorkomende fouten, de vererving en vervolgens geven we enkele kweekadviezen. Aan het eind vatten we de hoofdpunten nog eens samen.

Eisen voor kleur en tekening.

Bij een masker zien we graag een goed contrast in de tekeningpatronen. Maar een goed contrast in de tekeningpatronen: oog- en snavelstreep, staart- en borsttekening (waardoor de masker grijs zo aanspreekt), is bij de masker bruin moeilijk te realiseren. Door een goede selectie is echter toch een redelijk contrast te bereiken. De tekeningpatronen moeten diep

donkerbruin zijn en moeten het zwartbruin van de normaal bruine zoveel mogelijk benaderen. Vooralsnog is dit ideaalbeeld niet echt realiseerbaar. Dit komt mede, omdat deze eis ingaat tegen de eis van een warm roomkleurig rug/vleugeldekk. Deze warme roomkleur moet heel duidelijk zichtbaar zijn en resulteren in een veel zachtere kleur dan we kennen van de masker grijs. Bij een zeer donkere tekening zal snel een deel van deze warmte verloren gaan.

Bij de masker bruin moet de kweker dus, net als bij de bleekrug bruin en de normaal bruine, zoeken naar een juist evenwicht tussen diepgekleurde tekeningpatronen en voldoende warmte in het rug/vleugeldekk.

Een volgend punt, waaraan veel aandacht geschonken moet worden, is de kleur van de wang en flank bij de man. Deze worden gevraagd als oranjebruin en ze moeten zo diep mogelijk van kleur zijn.

Veel voorkomende fouten.

Een van de meest storende fouten die we tegenwoordig bij de masker bruin aantreffen is een te koude basiskleur. In de hele bruinserie wordt een **warme** basiskleur geëist, maar we zien dat de laatste jaren sterk teruglopen. Ook bij de masker bruin treffen we dit verschijnsel aan. Hiervoor is een duidelijke oorzaak aan te wijzen. Door kwekers is gericht gezocht naar meer contrast in de tekeningpatronen. Om dit te bereiken, moest in die tekeningpatronen een toename van het eumelanine worden bereikt. Op dit punt zijn de vogels de laatste jaren flink

2.1-0 Masker bruin. De tekeningpatronen van deze vogel zijn wat te licht van kleur. Op de kop toont hij helaas een grijs "petje". (Foto: Ton de Bruijn).

verbeterd. Helaas blijkt, dat de toename van het eumelanine niet alleen in de tekeningpatronen is bereikt, maar zich ook heeft doorgezet in de basiskleur van het rug/vleugeldek. Door kwekers en ook keurmeesters is aan dit punt weinig aandacht besteed. Het gevolg is dan ook, dat de huidige masker bruinen vaak erg koud van kleur zijn. Wij zijn daarom van mening, dat de balans teveel naar één kant is doorgeslagen en dat het tijd wordt om weer wat extra aandacht aan de noodzakelijke **warmte** in de basiskleur te besteden.

Een ander zwak punt kennen we al vanaf het begin van deze kleurslag. Veel masker bruinen hebben een veel te fletse wang en flank. Door selectie is hier de laatste jaren al het nodige in verbeterd, maar we zijn nog lang niet in de buurt van ons ideaalbeeld. Daarom moet dit punt de blijvende aandacht van de kwekers hebben.

Vererving.

De maskermutatie vererft geslachtsgebonden recessief, net als de bruinmutatie. De formule voor een masker bruine man is $Xb\ bIm//Xb\ bIm$ en voor een masker bruine pop $Xb\ bIm/Y$. Evenals bij de bleekrug bruin, was voor het ontstaan van de masker bruin dus een recombinatie nodig. Een bruine man kan split zijn voor masker (in formule $Xb\ bIm+//Xb\ bIm$), een bruine pop echter niet (in formule $Xb\ bIm+//Y$). Wanneer een pop de maskercfactor bezit, dan is ze uiterlijk

ook als masker herkenbaar (in formule $Xb\ bIm/Y$).

Kweekaanwijzingen.

Zoals we zagen, bevinden de bruinfactor en de maskercfactor zich beide op de geslachtschromosomen. Dit betekent ook, dat masker bruinen niet te kweken zijn door een masker grijs te paren aan een bruine. Verbetering van de masker bruinen moet dus door gebruik te maken van een masker bruin, die gepaard wordt aan een bruine. Willen we bijvoorbeeld de diepte van wang- en flankkleur verbeteren of het contrast van de tekeningpatronen verdiepen, dan wordt meestal een masker bruine man gepaard aan een goede bruine pop. Om de hiervoor beschreven warmte in de basiskleur te bereiken, moet de bruine zeker ook op dit punt goede kwaliteiten hebben. Uit deze paring krijgen we masker bruine poppen en bruine mannen, die split zijn voor masker.

Om de masker bruinen te verbeteren is er nog een andere mogelijkheid, die in eerste instantie niet zo voor de hand lijkt te liggen. We kunnen namelijk ook een goede bruine man paren aan een masker bruine pop. De bruine man selecteren we op een goede warmte in de basiskleur en op een diepgekleurde wang en flank. De weg is nu extra lang, omdat we in de eerste generatie nog geen maskers kweken. De jongen uit deze paring zijn namelijk bruine mannen, die split zijn voor masker en poppen, die zuiver

bruin zijn. Met de splitmannen kunnen we verder kweken en we hebben nu nog een extra mogelijkheid om een selectie uit te voeren op een warme basiskleur en een diepgekleurde wang en flank, waardoor we er extra zeker van kunnen zijn dat we deze eigenschappen vastleggen. Zo'n goede splitman paren we vervolgens aan een masker bruine pop of aan een bruine pop. In de tweede generatie kweken we nu masker bruinen, die op de gewenste punten extra zijn verbeterd.

Evenals in de grijsserie, kennen we masker bruinen als roodoog en als donkerroog. De roodogen zijn ook in de bruinserie het mooiste. Het verschil tussen beide is bij heel jonge vogels in het nest het meest opvallend. Na het uitvliegen zien we bij de jonge donkerroog maskers een "petje". De donkerogen kunnen, net als bij de masker grijs, gebruikt worden om de kleur van het rug/vleugeldek lichter te maken. Let er daarbij echter op, dat u donkerogen gebruikt die nog een goede wang- en flankkleur vererven. Helaas zijn hiervan maar weinig goede exemplaren beschikbaar. Het kweken van goede masker bruinen is vooral nog een uitdaging voor de echte volhouders onder de zebrevinkenwekers.

Samenvatting.

Een goede masker bruin is een fraaie vogel. Het is echter moeilijk, een goed contrast door diepgekleurde tekeningpatronen te combineren met voldoende warmte in de basiskleur. Op dit laatste punt is deze kleurslag, met veel andere in de bruinserie, de laatste jaren sterk verslechterd. Het is dus belangrijk, in de kweekselectie daarop goed te letten. Ook een zo diep mogelijk gekleurde wang en flank moeten goede aandacht krijgen. Verbetering van deze kleurslag bereiken we, door te kweken via bruine mannen of poppen, die op genoemde punten goede eigenschappen vererven. Door goede aandacht te besteden aan **alle** genoemde punten moet het mogelijk zijn, de masker bruin verder te verbeteren.

TC/NZC

2. 0-1 Masker bruin. Een pop van uitzonderlijk model en formaat. De basiskleur is helaas wat te donker. (Foto: Ton de Bruijn).

DE KAAPSE SUIKERVOGEL

Een ongewone nectar-eter uit Zuid-Afrika.

Tekst en foto: Cyril Laubscher
(alle rechten voorbehouden).

De Kaapse suikervogel (*Promerops cafer*) is endemisch voor Zuid-Afrika, waar zijn verspreidingsgebied zich uitstrekt vanaf het ten noorden van Kaapstad, rond de zuidkust tot Port Elizabeth en Oost London. De vogel wordt hoofdzakelijk aangetroffen in typisch "fynbos"-landschap, dat wordt gedomineerd door bloemen van *Protea spp.* en *Erica spp.* De leefwijze van de Kaapse suikervogel is dan ook volledig aangepast aan de bloemen van de Protea-familie.

De Promerops-familie kent slechts twee soorten: de Kaapse suikervogel en de Gurney's suikervogel (*Promerops gurneyi*). Beide soorten bewonen Zuid-Afrika, maar het gebied van de Gurney's suikervogel wordt in het noorden begrensd door de hoge bergkammen van Oranje Vrijstaat en in het oosten via Transvaal en Natal door de oostelijke berggebieden van Zimbabwe.

Het mannetje van de Kaapse suikervogel, met zijn extreem lange, slappe staart, kan een lengte bereiken van 44 cm. Vrouwtjes hebben een veel kortere staart en komen maar tot een lengte van 25 cm. In sommige opzichten vertonen ze een treffende gelijkheid met de veel kleinere Honingzuigers, hoewel de staart veel groffer is en de snavel minder gebogen dan bij Honingzuigers.

Het mannelijke exemplaar op de afbeelding is gefotografeerd in de vrije natuur, terwijl hij bovenin een Koningsprotea (*Protea cyanoroides*) aandachtig zit te kijken of er drinkbare nectar aanwezig is. Het hoofdvoedsel van de Kaapse suikervogel is nectar, die wordt verkregen door de lange snavel tussen de dicht bij elkaar staande schutblaadjes van de Proteabloemen te steken. Ook wordt nectar gehaald

uit de Kaapse kamperfoelie en de felrode Kniphofia-bloemen, als de Protea's schaars zijn. Insecten vormen een aanvulling op de nectar. Vliegende insecten worden tijdens de vlucht gesnapt, maar ook wel terwijl ze op bloemen naar nectar zoeken. Af en toe ziet men ze ijverig fladderen voor een bloem.

Eén van de problemen, waar met name de mannetjes van deze vogelsoort mee te maken hebben, is staartbeschadiging, omdat ze constant heen en weer vliegen van struik naar struik, om de rijkelijke voorraden nectar van de proteasbloemen te bemachtigen.

Kaapse suikervogels zijn in de Zuidafrikaanse vogelhouderij geen gewone verschijning. Dit komt hoofdzakelijk, doordat het Departement van Natuurbescherming gewoonlijk geen vergunning afgeeft aan Zuidafrikaanse vogelhouders voor het houden van deze soort. Daar ze tamelijk gemakkelijk kunnen worden gehouden op een nectar-voeding, aangevuld met fruitvliegjes en andere vliegende insecten, zijn het typisch vogels voor houders van ook andere soorten nectar-eters, zoals Honingzuigers. In Europa ziet men ze slechts sporadisch en het ziet ernaar uit, dat ze ook niet in grote aantallen ter beschikking zullen komen, want de uitvoer uit Zuid-Afrika is verboden.

Telkens als ik weer terugkom in Kaapstad, met het majestueuze bergte dat Kaap de Goede Hoop omzoomt (voor het eerst gekoloniseerd in 1652 door Jan van Riebeeck, die geboren is in Culemborg in Nederland), is één van de eerste vogels die ik zal zien de Kaapse suikervogel, meestal opvallend gezeten op een proteabloem of -struik.

Tijdens de zomermaanden, rond Kerstmis, ben ik regelmatig in de gelegenheid, mijn familie in en rond Kaapstad te bezoeken. Ik ben er ge-

boren en bracht er een groot deel van mijn schooltijd door. Mijn schoonouders wonen ongeveer 60 km van Kaapstad, in Gordon's Bay, een prachtig aan zee gelegen ontspanningsoord aan de voet van het Hottentotten-Hollandgebergte. Ongeveer 10 km verder, aan de belangrijke kustweg naar Port Elizabeth, ligt een gebied waar ik in de loop der jaren heel wat aangename ochtenden heb doorgebracht met het observeren van vogels. Ongeveer bij het opkomen van de zon was ik er al, zodat ik vaak werd begroet door een schitterend gezicht, in de ochtendnevel, op een zwerm Kaapse suikervogels, die zich had verzameld bij de talrijke, in bloei staande *Leucospermum protea's* tegen de berghellingen, om zich te goeden aan de overvloedige nectarvoorraden.

Als de zon de nevel wegbrandt, begint een luidruchtige Kaapse suikervogelman, die zich heeft verzadigd aan de nectar, op een opvallende wijze het gedrag te vertonen dat hoort bij zijn soort, door op te vliegen in de lucht boven zijn domein, met schokkend lichaam en wapperende staart, intussen zijn kenmerkende lied ten gehore brengend. Daarna laat hij zich weer als een steen vallen, om op een andere *Leucospermum*-bloem voedsel tot zich te nemen. Telkens opnieuw wordt dit gedrag tentoon gespreid, een schouwspel, waarnaar ik alleen maar gefascineerd kan staren. Als het broedseizoen nadert, worden Kaapse suikervogels meer territoriumgebonden. Alleenstaande mannetjes ziet men bezig met allerlei hofmakerijen bovenin een struik. Met zijn lange staart wapperend in de wind, zit hij te roepen en te zingen, maar hij onderbreekt dit soms tussentijds, om andere mannetjes te verjagen, die zijn territorium zijn binnengedrongen. Als er een vrouwtje verschijnt, zal het

mannelijke een fijnzinnige voorstelling ten beste geven, waarbij hij zijn staart over zijn rug buigt en veelvuldig klapwiek met zijn vleugels. Vervolgens richt hij zijn staart recht omlaag, om met laaggehouden staart op de struik op en neer te hippen.

Kaapse suikervogels broeden in de wintermaanden, van maart tot augustus. In deze periode zijn ze erg territo-

riumbonden. Er wordt tweemaal per seizoen gebroed. Het komvormige nest wordt volledig door het vrouwtje gemaakt, gewoonlijk in een proteastruik. Het wordt vervaardigd van gras en fijne twijgen en vervolgens gestofveerd met afgevallen vruchten van Protea en andere vruchtvezels. De twee, soms drie eieren, lichtbruin van kleur met zware, purperzwarte vlek-

ken en strepen, worden door het vrouwtje 17 dagen bebroed. Beide ouders brengen de jongen groot. De nesttijd bedraagt 17 tot 21 dagen. Nog niet volwassen vogels hebben een donkergrijze kop.

Geslaagde eerste kweek van de

GEELBUIKMEES

(*Parus venustus*)

Ongeveer half januari '95 kocht ik op een vogelmarkt 2 paar van deze vogeltjes, een voor mij onbekende mezensoort. Aanvankelijk stond ik wat sceptisch tegenover deze aankoop, getuige op de reputatie van mezen in het algemeen.

Ze werden verkocht als "Chinese mees" en thuisgekomen begon het zoeken naar de juiste naam en andere gegevens. In "Onze Vogels" van juni 1990 bracht een fotootje van de man mij aardig op weg en na contact met de Speciaalclub van insekten- en vruchtenetende vogels was het mij duidelijk, dat het hier ging om de Geelbuik- of Prachtmees (*Parus venustus*), voorkomende in Oost-, Centraal en Zuid-China volgens "Birds of China".

De vogels waren in uitstekende conditie, toen ik ze op 1 maart '95 naar buiten verhuisde, 1 koppel apart in een vlucht van 3 x 2 x 2 meter, voorzien van conifeer, sneeuwbes en liguster, het andere koppel in een grote voliëre van 10 x 8 x 3,5 meter, dicht begroeid met verschillende heesters, hoge grassen, bamboe, doornloze braam, brandnetel en andere ruigte en tevens voorzien van een vijvertje met daarachter een slordig gestapelde rotsparij van ca. 1,50 meter hoog en breed en ca. 2,50 meter lang.

Behalve de Geelbuikmeesjes waren hierin o.m. gehuisvest: Oranjebuik niltava's, Yunnan boomklevers, Goudvinken, Bruine diksnavelmezen, Witborstrallen, Zanglijsters, Gele kembijsters. Deze vogels zijn het gehele jaar

door: B.H.Benes.

buiten in deze onbeschutte voliëre; wel hebben ze nog de beschikking over een onverwarmd binnenverblijf. Terug naar de meesjes. Half april zag ik de man van het koppel in de vlucht baltsen. Met half gespreide vleugels, die hij hevig liet trillen, danste hij van takje naar takje om het popje heen, dat daar echter niet op reageerde. Begin mei hoorde ik de andere man in de grote voliëre steeds vaker zingen, een liedje klinkend als een wagenwiel dat nodig gesmeerd moet worden, en op 8 mei zag ik ook deze man baltsen, terwijl deze keer dit popje het baltsgedrag van de om haar heen dansende man beantwoordde, door vanaf haar zitplaats eveneens haar half gespreide vleugels te laten trillen. Dit gedrag werd dagelijks meerdere malen herhaald, waarna ik op 20 mei het popje zag bedelen om voer. De man ving onmiddellijk een vliegje en voerde de pop.

De 26ste mei zag ik de pop slepen met nestmateriaal: sisal, mos en paardehaar, maar door de dichte begroeiing kon ik niet zien waar ze heenvloog, steeds begeleid door de man. Vanaf mijn observatiepunt kon ik alle opgehangen kastjes van hoog tot laag in de gaten houden, maar daar bleek niets aan de hand. Toen ik de volgende dag van plaats veranderde, zag ik, dat de pop in de rotpartij nestelde, ca. 40 cm boven de grond, met de ingang op het noordwesten.

De pop bouwde het nest alleen, de man begeleidde haar steeds. Na 28 mei zag ik de pop nauwelijks meer. Ofschoon de pop op de 31ste mei nog wat fijn nestmateriaal in het nest bracht, had ik de indruk, dat ze al zat te broeden, vermoedelijk vanaf het tweede ei (?). De man neemt niet deel aan het broeden; ik heb niet kunnen zien, dat hij de pop afloste, wel dat hij haar een enkele maal een meelworm bracht.

Gedurende de broedtijd zag ik de pop een enkele keer, zo ook op 5 juni, toen er opnieuw wat nestmateriaal naar het hoi werd gebracht, opnieuw begeleid door de man.

Door de oer-Hollandse lente, noorden tot noordwesten wind, windkracht 5 tot 7 en regen, kon ik drie dagen het nest niet in de gaten houden, maar op de 11de juni zag ik de man zes keer achter elkaar de nestholte binnengaan met een pinky-made in de bek. Zo vaak was de pop niet gevoerd, dus moesten er jongen zijn, zeker toen later op de dag ook de pop met voer in de bek de holte binnenging.

De eerste dag werden de uitwerpselen vermoedelijk gegeten, de daarop volgende dagen werden ze zo ver mogelijk van het nest "gedropt".

Wat mij opviel was, dat de man duidelijk voorkeur had voor meelwormen, de pop daarentegen voor pinky's en buffalo's om de jongen te voeren, terwijl ook de pop veel vaker voerde dan de man. Zoals gebruikelijk bij andere

mezensoorten, was het voeren van de jongen een bijna non-stopgebeuren: in 1 uur tijd 40 keer, de pop 30 keer, de man 10 keer.

Opmerkelijk is verder, dat op de 17de juni, de jongen waren 6 dagen oud, de pop nogmaals met een grote pluk mos de nestholte binnenvloog, tussen het voeren door.

Met behulp van een tandartsspiegel-tje en een schouwlampje kon ik met zekerheid vaststellen, dat er 3 jongen waren. Gele snavelranden, roodachtige binnenbek en een beetje grijsig dons aan de kop.

Zonder de rotspartij gedeeltelijk af te breken was er geen mogelijkheid, bij de jongen te komen.

De 21ste maakte het echtpaar stevig ruzie, ze vlogen elkaar stevig in de veren en ik vreesde het ergste. Het weer was er ook naar: buiig, harde noordwestenwind, 12 graden Celsius. Desondanks werden de jongen toch doorgevoerd en de 29ste juni, nadat ze 's ochtends nog in de nestholte werden gevoerd, verlieten de jongen het nest. 's Avonds om 19.00 uur vond ik de eerste in een spar en kon

deze nog ringen met 2,9 mm. Het tweede jong zag ik toen tussen de begroeiing op de grond; dit was duidelijk de jongste en werd voorzien van 2,7 mm. Het derde jong vloog een uur later het binnenvloog in en kreeg ook een 2,9 mm.

De jongen zijn bijna als de pop gekleurd, maar ze zijn wat grijsler dan hun moeder en inplaats van de gelige borst en buik vertonen de jongen een vaalwitte borst en buik.

Een aantal mezensoorten keert 's nachts terug naar het nest, maar toen ik om 21.30 uur één jong achter

in de volièr zag, nummer 2 tien meter verder in het binnenvloog en nummer 3 onvindbaar was, geloofde ik daar niet meer in. Opvallend was ook, dat in tegenstelling tot bijvoorbeeld kool- en pimpelmezen, deze jongen niet gezamenlijk op één takje zaten, maar verspreid. Spreiding van risico door predatoren?

De 30ste verongelukte het kleinste jong, toen het naar een andere tak vloog en daarbij een dikkere tak raakte. Ik stond erbij en keek ernaar. Het ligt dood in de vriezer.

Nummer 2 heb ik niet meer gezien. Nummer 3 werd nog tot 10 juli gevoerd en daarna aan zijn lot overgelaten. Het bedelde nog wel, maar pelde toch ook al heel handig zelf een meelworm.

Hoogstwaarschijnlijk zit de pop op dezelfde plaats weer te broeden. Ik mis haar alweer een week, zie alleen de man en het volgroeide jong.

Al met al een leuk vogeltje, met zijn 10 cm toch een levendige en kleurrijke aanwinst in de gezelschapsvolièr en, bij mij althans, totaal niet agressief.

Ik hoop het jong, en misschien nog een later broertje of zusje, in Breda te tonen.

HELMHOKKO'S

door Louwerens-Jan Nederlof & Eef van 't Hoen.

De Helmhokko's vormen binnen de Zuid Amerikaanse hoendervogels (**Cracidae**) een opmerkelijke verschijning. Met hun opvallend blauw gekleurde "helm" en betrekkelijk grote afmetingen zijn het bijzondere vogels. We onderscheiden twee soorten, met ieder twee ondersoorten.

De Helmhokko's zijn zeldzaam, zowel in gevangenschap als in de dichte regenwouden van hun verspreidingsgebied. Wat voor bijna alle hokko's geldt is, dat ze ernstig bedreigd worden in hun voortbestaan. De Helmhokko's vormen hierop helaas geen uitzondering.

Omschrijving.

De Noordelijke helmhokko (**Pauxi pauxi pauxi**) komt voor in het noorden en westen van Venezuela op de Andes tot het noordelijke deel van de oost-Andes in Colombia.

De Gilliard's helmhokko (**Pauxi pauxi gilliardi**) is een ondersoort en leeft uitsluitend op de hellingen van de Sierra de Perija aan beide zijden van de Colombiaans-Venezolaanse grens.

De mannetjes hebben een afmeting tussen de 85 - 92 cm en zijn zwaarder gebouwd dan de vrouwtjes, waarbij de hennen ook iets donker van kleur kunnen zijn. De bevedering van beide geslachten is zwart met een donkerblauwe glans. Zowel de haan als de hen zijn in het bezit van een opvallend blauwe hoorn op de kop, die sterk is gezwollen en op de bovensnavel is ingeplant. Het is opgebouwd uit een hoornachtig, poreus materiaal en vormt een netwerk van celstof.

Bij de Gilliard's helmhokko is de helm minder gezwollen en iets kleiner van formaat, bij de nominaatvorm kan de helm wel 5 - 6 cm groot zijn. Jonge

vogels zijn gelijk aan de ouders, maar iets meer getekend op de onderdelen en met een minder sprekende helm.

De tweede soort is de Zuidelijke helmhokko (**Pauxi unicornis unicornis**), die ook weer aan een beperkt verspreidingsgebied gebonden is: de oostelijke hellingen van de oost-Andes in Centraal-Bolivia. De helm bij deze soort is meer conisch en minder gezwollen, verder zijn de bevederingspatronen van beide soorten gelijk: overwegend zwart met een witte broekbevedering en witte staartpunten. Bij de Zuidelijke helmhokko zijn de witte staartpunten minder duidelijk aanwezig.

Ook van de Zuidelijke helmhokko is er een ondersoort, de Peru hokko (**Pauxi unicornis koepckeae**), die endemisch voorkomt op de Cerros del Sira, een gebergte in oost-Peru. Bij deze ondersoort is er weer verschil als het gaat om de vorm van de helm, die wat kleiner is dan bij de nominaatvorm.

Heel soms komt het voor, dat de hennen, maar soms ook de hanen, van beide soorten gestreept in plaats van

donker gekleurd zijn. De strepen hebben een fijn, golvend patroon in de kleuren lichtbruin en zwart. Vleugels, mantel, buik en borst zijn niet meer glanzend zwart. De broekbevedering is lichtbruin en de staartpunten zijn niet meer wit. De hals en kop zijn meestal wel zwart.

Delacour en Amadon kwamen tot de conclusie, dat een getekend verenkleed bij de voorouders van de Cracidae aanwezig was, terwijl zwart of zwart/wit duidt op een meer geselecteerd, aangepast type voor de balts. De aanpassing vond het eerst plaats bij de mannetjes, maar later ook bij de vrouwtjes. Volgens deze theorie hebben hokko-soorten, waarbij de vrouwtjes sterk getekend zijn, hun eerste stadium bereikt. Andere soorten, waarbij de vrouwtjes veel op de mannetjes lijken, maar met bijvoorbeeld een roodbruine in plaats van een witte buik, hebben hun tweede stadium bereikt. De helmhokko's hebben het derde stadium bereikt wanneer de hennen praktisch identiek zijn aan de hanen. Het voorkomen van een sporadisch getekende fase van de helm-

HELMHOKKO'S

Genus Pauxi (Temminck 1812): 2 soorten

Soort	Auteur	Land van herkomst
Pauxi pauxi	Linnæus 1766	Venezuela, Colombia
Pauxi unicornis	gilliardi Wetmore & Phelps 1943	Venezuela, Colombia
	Bond & Meyer de Schauensee 1939	Bolivia
	koepckeae Weske & Terborgh 1971	Peru (c)

hokko's kan duiden op een terugval naar het oorspronkelijke verenkleed van het vrouwtje of soms ook van het mannetje.

Leefgebied.

In de omschrijving werd al diverse malen vermeld, dat de helmhokko's zich vaak beperken tot een aantal berghellingen van de Andes. Afhankelijk van de soort of ondersoort wordt bepaald, op welke plaats of in welke streek de populatie voorkomt.

In grote lijnen komen de leefgebieden van de twee soorten overeen. Altijd leven de vogels in de ontoegankelijke wouden die zich op steile berghellingen bevinden.

Het klimaat is van een subtropische orde en het is in deze altijd vochtige en regenachtige wouden erg kil en klam. Op hoogten tussen 1000 en

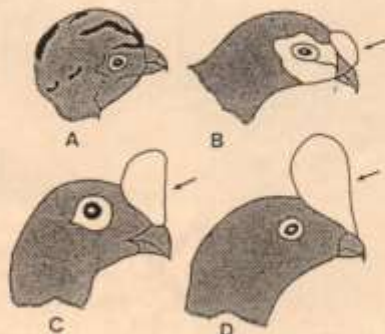
A. Noordelijke helmhokko (Pauxi p. pauxi)
 B. Gilliard's helmhokko (Pauxi p. gilliardi)
 C. Peru helmhokko (Pauxi unicornis koepckeae)
 D. Zuidelijke helmhokko (Pauxi u. unicornis)

1500 meter hangt boven de boomtoppen een groot gedeelte van de dag een dichte mist. De lucht uit de warmere regenwouden in het dal stijgt op

en koelt af tegen de berghellingen, de waterdamp condenseert en de nevel zal na verder afkoelen weer als regen neerslaan.

ONTWIKKELING VAN DE HELM

- A. 3 dagen
- B. 2 maanden
- C. 6 maanden
- D. 1 jaar (Noordelijke helmhokko)

Voedsel.

Net als andere hokko's voeden de helmhokko's zich hoofdzakelijk met plantaardig materiaal. Bessen, afgevallen fruit, jonge bladeren van verschillende soorten laurier (Nectandra) en andere planten staan op het menu. Van de Zuidelijke helmhokko is bekend, dat ze zich ook voeden met de harde noten van de "almendrillo", een soort hazelaar. De harde schil vormt voor de vogels geen probleem.

Het zoeken naar voedsel gebeurt meestal tijdens de eerste uren van de dag en in de schemering en soms in heldere nachten bij volle maan. De vogels foerageren meestal alleen of in kleine familiegroepen tot zes vogels.

Voortplanting.

Wanneer in september de regentijden aanbreken, laten de mannetjes hun roep horen. Het dreunende geluid draagt ver door de dichte begroeiing. De komende maanden zullen de vogels

nesten bouwen van takken en bladen, die zich bevinden in de vork van een stam, zo'n vier meter boven de grond. De twee witte eieren worden 30-34 dagen door het vrouwtje bebroed, de Zuidelijke helmhokko kent ook legfels van één ei. Er is niet veel bekend over de rol van het mannetje tijdens het broedproces. Zodra de kuikens zijn uitgekomen, kunnen ze met de ouder(s) meelopen.

De kop, nek, borst en vleugels zijn lichtbruin met een zwarte streep-vlek-tekening op de kop. De onderbuik is lichtbruin en wat gelig van kleur. De poten zijn roze. Zelfs op zeer jonge leeftijd is te zien, waar de helm zich zal ontwikkelen. Tussen de neusgaten, of er net achter, zien we een lichte verdikking. Binnen een jaar heeft de vogel de afmetingen van zijn ouders en is de helm eveneens uitgegroeid.

In diverse dierentuinen en vogelparken, waar deze bijzondere vogels soms worden gehouden, zijn kweekresultaten behaald.

Gegevens over het grootbrengen van de jongen in het wild zijn schaars. Het gebergte van de Andes is nog steeds

een geduchte hindernis voor onderzoekers en het dichte bos houdt veel geheimen van de vogels voor ons verborgen.

Tot slot.

Misschien is het de redding van de helmhokko's, dat ze in zulke afgelegen streken leven. Toch hebben de populaties veel te lijden gehad van de jacht. De vogels zijn een welkome aanvulling op het menu van talloze mensen en de helm dient als sieraad voor kettingen en halssnoeren. Bovendien verdwijnen de bergwouden als gevolg van de vraag naar meer tropisch hardhout en landbouwgrond. In de nationale parken van Venezuela en Colombia leven nog voldoende helmhokko's; de vogels hebben wettelijke bescherming verkregen en de betrokken mensen worden op de hoogte gebracht van de beschermingsplannen. Hoeveel helmhokko's er nog precies zijn, is niet bekend; de uitgestrektheid van het gebied en de ontoegankelijke bossen laten een goede schatting niet toe.

Vast staat, dat de helmhokko's verdwijnen waar de mens verschijnt.

De mysterieuze vogels, met hun merkwaardige uiterlijk, zullen ons nooit het fijne laten weten over hun gedrag en levenswijze; daarvoor is veel meer onderzoek en veldwerk nodig. Het ziet er naar uit, dat de helmhokko's in de bergwouden letterlijk en figuurlijk in nevelen blijven gehuld.

Literatuur:

* Cordier, C.: "The Quest for the Horned Curassow", *Animal Kingdom*, april 1971.

* Hoyo, del J., Elliot, A., Sargatal, J.: "Handbook of Birds of the World", Vol II, *Birdlife International/Lynx Edicions, Barcelona*, 1994.

* Ruiter, de M.: "Kweek met helmhokko's in Walsrode", *De Harpij*, jrg. 7, nr. 3, 1988.

* Scheres, G.: "Hokkohoenders ...", *Zoo Antwerpen*, 55 (3) 1990, blz. 28-39.

* Taylor, J.A.: "The Northern Helmeted Curassow"; *Tuxpan, Jalisco, Mexico, Int.Zoo Yearbook*, 1978.

VAN KEULEN KOOIEN

Van Keulen heeft een uniek kooienprogramma voor de liefhebber en de handel: • Broedkooien • Verkoopkooien • Ziekenkooien • Vluchtkooien.

Ook Volièrebouw • Broedmachines • Vogelposters. Uitgebreide informatie staat in de gratis folder die u bij ons kunt aanvragen.

VAN KEULEN

Van Keulen Kooien
van den Bergsweg 18,
7442 CK Nijverdal.
Telefoon 0548-612452

Grasparkieten

A. van Kooten

DE GESCHIEDENIS VAN DE GRASPARKIET

Alvorens de grasparkiet in Europa bekend wordt, is hij al lang bekend onder de Australische autochtone bevolking, de Aboriginals. Zij noemden hem in hun eigen taal "bedgerigah", wat zoveel als "goed voedsel" betekent. Het is dit woord, waarvan de Engelse benaming budgerigar is afgeleid.

De eerste geschreven woorden over de grasparkiet in Europa komen te tegen in het reisverslag van kapitein James Cook als deze in 1770 Australië ontdekt. In zijn reisverslag van toen maakt hij namelijk melding van grote zwermen kleine papegaaitjes. Naar men aanneemt, bedoelde Cook hier de grasparkiet.

In 1794 is het George Shaw, die de grasparkiet wetenschappelijk beschrijft in zijn "Zoology of New Zealand" en hem de Grieks-Latijnse naam **Melopsittacus undulatus** geeft. Het woord Melopsittacus valt, wanneer we het in het Nederlands vertalen, uiteen in de Griekse woorden Melos en Psittacus. Melos betekent in het Grieks zang en Psittacus papegaai. Het Latijnse woord undulatus laat zich in het Nederlands vertalen in: golvende tekening dragend.

Iets later, in 1805, wordt de grasparkiet ook wetenschappelijk beschreven en afgebeeld in "Naturalist's Miscellany" (deel XVI). In dit werk wordt hij echter onder de naam Undulated Grass Parrakeet beschreven. Men neemt aan, dat het Nederlandse woord grasparkiet hiervan is afgeleid. In 1831 wordt de grasparkiet in het "London Linnean Society Museum"

voor het eerst in opgezette vorm tentoongesteld.

Het is daarna de beroemde vogelkenner John Gould, die rond 1837 de levensgewoonten van de grasparkiet beschrijft en hem afbeeldt in z'n werk "The Birds of Australia".

In het jaar 1840 is het dezelfde John Gould, die de eerste levende grasparkieten vanuit Australië meeneemt naar Engeland. Deze grasparkieten, die door een familielid van Gould in Australië waren gekweekt, bracht hij toen mee voor z'n zwager Charles Coxon in Engeland.

Weer iets later, rond 1850, zijn de vogels ook te zien in de dierentuin van het Belgische Antwerpen. Niet zo verwonderlijk, als men weet, dat de dierentuin van Antwerpen in die tijd het centrum van de vogelhandel van geheel Europa was. Het is dan ook met name deze dierentuin, waar de oorsprong ligt van de verbreiding van de vogelliefhebberij.

Voor de centrale rol, die de dierentuin van Antwerpen vervulde in de vogelhandel, heeft ervoor gezorgd, dat de landen rond België een belangrijke rol hebben gespeeld (en nog spelen) met betrekking tot de grasparkietenkweek.

Aangenomen wordt, dat de grasparkiet ook in Nederland rond deze tijd is ingevoerd. Hier bestaan echter geen exacte gegevens over.

Eenmaal bekend onder de vogelliefhebbers, nam de grasparkietenkweek in die tijd een enorme vlucht. De vogelvangers in Australië konden dan ook nauwelijks voldoen aan de enorme vraag. Zo werden alleen al in Frankrijk, tussen 1860 en 1870, jaarlijks honderdduizenden grasparkieten ingevoerd. Ook Nederland bleef niet achter en ook in ons land werden in die tijd honderdduizenden grasparkieten ingevoerd.

In die tijd was er zo'n enorme vraag naar grasparkieten, dat het heel gewoon was, dat vogelhandelaars 10.000 - 15.000 koppels per maand verkochten. Door de massale import daalde de prijs van de grasparkiet spectaculair. Dit was echter gunstig, omdat de grasparkiet nu ook betaalbaar werd voor "de gewone man", iets wat daarvoor absoluut niet mogelijk was geweest. Voor de eerste ingevoerde grasparkieten moesten "de liefhebbers" maar liefst f 300,- betalen. Als je bedenkt, dat een gewone arbeider in die tijd een jaarinkomen had van ca. f 110,-, dan wordt duidelijk, dat alleen "de rijken" zich het kopen van grasparkieten konden veroorloven.

Al gauw bleek, dat de grasparkiet, als deze eenmaal geacclimatiseerd was, gemakkelijk te houden en te kweken was. Doordat de vraag naar de grasparkiet hoog bleef, werd het aantrekkelijk om in het groot met de vogel te gaan kweken en zo rond 1880 ontstonden er dan ook grote kwekerijen. De grootste kwekerijen ontstonden in Frankrijk. Vooral in Toulouse en omgeving, waar het klimaat bijzonder geschikt bleek voor de grasparkietenkweek, werden enorm grote kwekerijen opgezet. Noemenswaardig in dit verband zijn de Etablissements Bastide, opgericht in 1880 en de Etablissements Ornithologiques Blanchard, opgericht in 1886. In deze kwekerijen werd gekweekt met 80.000 tot 100.000 grasparkieten.

Door dit alles werd de wilde grasparkiet in snelle vaart tot huisdier gemaakt (=gedomesticeerd) en naar we nu weten, was het dan ook niet meer dan "natuurlijk", dat er zich al spoedig plotselinge veranderingen (=mutaties) voordeden in bijvoorbeeld de kleur van de grasparkiet.

In dit kader doet zich in Europa, in 1872, de eerste mutatie voor in België, waar het de heer L. van der Snickt was, die de eer te beurt viel als eerste de gele ofwel overgoten grasparkiet te kweken. Helaas gingen deze vogels net als de ouders verloren. In 1877 was het dezelfde kweker, die plotseling 14 overgoten kweekte.

Een paar jaar later, zo rond 1880, was het de heer Kessels, in het Belgische Ukkel, die als eerste gele grasparkieten met lichte tekening en zwarte ogen kweekte.

Ook de lutino moet omstreeks deze tijd voor het eerst in België gekweekt zijn, maar ging, door gebrek aan "erfelijke kennis" van de kweker(s), snel weer verloren.

In 1884 duikt bij de heer Abrahams, in Engeland, de mutatie opnieuw op. De heer Abrahams had deze in het wild gevangen gele vogels geïmporteerd uit Australië. Het betrof hier zowel mannelijke als vrouwelijke grasparkieten.

Zoals tegenwoordig nog het geval is, wanneer zich een nieuwe mutatie voordoet, werden deze eerste lutino-mutanten tegen zeer hoge prijzen verkocht. Het is daarom ook niet verwonderlijk, dat het een gefortuneerd persoon is geweest, die als eerste met lutino's kweekte. Het betreft hier de Oostenrijkse Barones Von Sweering die, als eerste, mannen en poppen van deze mutatie kweekte.

De eerste blauwe parkieten werden ook alweer in het Belgische Ukkel gekweekt. Waarschijnlijk werden ze gekweekt bij de heer Limboch, maar zekerheid hieromtrent ontbreekt. Wel is zeker, dat in 1910 in Engeland de eerste blauwe grasparkieten werden tentoongesteld in de Royal Horticultural Hall in Westminster. Vermoed wordt, dat dit blauwe grasparkieten waren

van Nederlandse afkomst.

Tussen 1925 en 1928 ontstond er in Japan plotseling grote belangstelling voor grasparkieten. Dit werd vooral veroorzaakt door de interesse die het vorstenhuis van Japan in de grasparkiet toonde. Onder de Japanse adel bleef dit niet onopgemerkt en al gauw werd het een gewoonte, de vogels als geschenk aan te bieden ten bewijze van liefde en genegenheid. Dit had een gigantische prijsstijging tot gevolg. Voor blauwe grasparkieten betaalde de Japanse adel gemiddeld f 1000,- tot f 3000,-. De belangstelling was echter van korte duur en al snel daalde de prijs weer naar normale proporties.

Al voordat de gele en blauwe parkieten waren verschenen, was men er bij de kweek met de groene grasparkiet achtergekomen, dat er duidelijke verschillen waren waar te nemen in kleurdiepte. Het is Frankrijk geweest, waar de drie kleurslagen van groen naar voren zijn gekomen. Deze kleurslagen kennen we nu als licht-, donker- en olijfgroen. Zoals we nu weten,

wordt de diepte van de kleur bepaald door het wel of niet aanwezig zijn van één of twee donkerfactoren.

Uit kruisingen tussen de hemelsblauwe en de donkergroene kwamen de kobaltvogels voort.

In de periode tussen de eerste en de tweede wereldoorlog zien we een snelle ontwikkeling van nieuwe mutaties. Dit werd vooral veroorzaakt door het gecontroleerd toepassen van de kweek in broedkooien.

De cinnamon mutatie wordt in 1931 gekweekt. Rond dezelfde tijd ontstaat de fallow mutatie, eerst in Californië en een jaar later in Duitsland. Het bleken twee verschillende mutaties te zijn. Het verschil tussen beide mutaties zat hem in het wel of niet bezitten van een witte ring om de oogpupil.

In 1934 ontstaan in Denemarken de eerste recessief verervende bonten.

In 1935 worden in Sydney de eerste Australisch dominant bonten gekweekt. Het zou tot 1962 duren, alvorens deze mutatie in Nederland werd ingevoerd.

In 1935 wordt ook de theorie weerlegd, dat de grasparkiet de kleuren wit en geel niet tegelijkertijd kan dragen. In dat jaar wordt namelijk de eerste geelmasker gekweekt.

Een jaar later verschijnt de mutatie violet op het toneel, een mutatie die alleen bij de kobalt grasparkiet goed tot uiting komt, ondanks het feit, dat de violet-faktor dominant vererft.

Het voert te ver om van alle mutaties, die zich tot op heden hebben voorgedaan, het jaartal en de kweker te vermelden. Wel wil ik in dit kader nog één van de laatste mutaties noemen, namelijk de gezoomde (spangle) mutatie, welke in 1972 in Victoria (Australië) werd ontdekt. De mutanten werden geëxporteerd door een kweker die in het begin van de jaren tachtig in Zwitserland ging wonen. Toen hij later terug naar Australië verhuisde, verkocht hij al z'n gezoomden aan een Duitse parkietenliefhebber. Toen ze in Duitsland door een bekende Engelse kweker "ontdekt" werden, nam deze enkele exemplaren mee naar Engeland. Inmiddels zijn ze zeer populair. Gebleken is, dat ze zeer vruchtbaar zijn, een eigenschap die, zo laat het zich aanzien, bij kruisingen eveneens laat overdragen.

Door domesticatie (=het tot huisdier maken) hebben zich niet alleen kleurveranderingen voorgedaan, maar ook veranderingen m.b.t. bijvoorbeeld grootte en vederstructuur. Net als bij de kleurmutaties doen dit soort veranderingen zich eerst voor bij enkele vo-

gels. Door selectieve kweek hebben kwekers dit soort veranderingen steeds sterker ontwikkeld c.q. verbeterd.

Zo heeft men zich in Nederland en België tussen 1927 en 1958 vooral bezig gehouden met het verbeteren van de kleuren en de factoren die hierbij van invloed zijn. In Engeland daarentegen heeft men zich vooral toegelegd op verbetering van harmonische vormen en de grootte van de grasparkiet.

De hoofdreden van het verschil in kweekopvatting tussen de genoemde landen was gelegen in het feit, dat in Nederland de kanariekwekers en de tropenkwekers de grasparkieten hielden. In deze tijd waren er in Nederland vrijwel geen kwekers, die alleen maar grasparkieten hielden. Omdat de Nederlandse kanarie- en tropenkwekers vooral gespecialiseerd waren in de kleurenkweek, kwam ook bij de grasparkieten de nadruk hierop te liggen. Dit zou zo blijven tot aan 1958. Na 1958 zien we in groten getale de speciaalkwekers van grasparkieten ontstaan.

Ook in Engeland waren het in hoofdzaak de kanariekwekers die zich met de grasparkiet bezig hielden. De Engelse kwekers waren echter het meest gespecialiseerd in de postuurkweek van de kanaries. Dit had tot gevolg, dat de Engelse kwekers ook bij de grasparkiet de nadruk op het postuur gingen leggen. Het is dan ook deze periode, van zo'n vijfendertig jaar geleden, waar het begin ligt van de grote forse grasparkiet, die we heden ten dage op de shows kunnen bewonderen.

U zult zich afvragen, of er vóór 1958 dan helemaal geen "Engelse grasparkieten" uit Engeland werden geïmporteerd. Dit is zeker wel het geval geweest. Reeds in 1954 adverteerde de heer Jonkheer de Villeneuve uit Den Haag met violette grasparkieten. Deze grasparkieten waren nakweek van Engelse importvogels van de toen zeer bekende kweker Watmough. Er bleek echter in die dagen geen belangstelling voor deze vogels. Deze belangstelling was er wel voor de grasparkieten met speciale kleuren, zoals bijvoorbeeld de witvleugels.

In die tijd was de heer Houtenbos uit Alkmaar op het gebied van de kleurenkweek van grasparkieten een specialist.

In 1958 importeerde de heer Korver uit Alkmaar per toeval via zijn schoonzoon een aantal grijze en grijsgroene grasparkieten vanuit Engeland. De nakweek van deze vogels maakte

grote indruk op de tentoonstelling. Hiermee begon de start van de grasparkiet als postuurvogel in Nederland. De heer Vunderink importeerde ruim een jaar later zijn eerste vogels vanuit Engeland. Het was in 1958, dat hier in Nederland de belangstelling ontstond voor de formaatvogels onder de grasparkieten. Deze belangstelling werd voor een belangrijk deel mede veroorzaakt, doordat de formaatvogels ook door de keurmeesters werden gewaardeerd. Vooral de duidelijke voorkeur voor de postuur grasparkiet van de speciaalkeurmeesters, na aanneming van de standaard van grasparkieten, is de oorzaak geweest van de ommezwaai van kleur naar postuur grasparkieten in Nederland. Door dit alles laat het oorspronkelijke "grasparkietje" uit Australië zich dan ook al lang niet meer vergelijken met de schitterende showvogels van nu.

Tot zover dit historisch overzicht.

A. van Kooten
Spaarbankweg 2
9909 BN Spijk.

Geraadpleegde literatuur:

- * Anonymus, *Engels, Hollands of Duitse grasparkieten?*, Informatieblad *Parkieten Speciaal Club van de Nederlandse Bond van Vogelliefhebbers (N.B.v.v.)*, no. 5, jaargang 1989.
- * Beckmann W., *Kweek en vererving van de grasparkiet*, Kosmos, Amsterdam.
- * Moizer S en B, *Een complete gids over grasparkieten*, Uitgeverij Helmond, Helmond.
- * Radtke G.A., *Handboek voor de grasparkietenliefhebber*, Thieme, Zutphen.
- * Rutgers A., *Handboek voor kleurparkietenkwekers*, N.V. Uitgeverij L.S.M., Gorsel.
- * Vriens, Dr. Thijs, *Grasparkieten, Zuidgroep*, Den Haag.
- * Hordijk J.J., *De geschiedenis van de grasparkiet*, Informatieblad *Parkieten Speciaal Club van de N.B.v.v.*, jaargang 1984.

Bij de foto's:

1. 1993/118. Hemelsblauw.
Foto: J. Blasman.
2. 1992/128. Links grijs recessief bonte pop, rechts grijsgroen opaline cinnamon dominant bonte man.
Foto: Aart Stellenaar/Cees van Loo.

OPROEP

De Technische Commissie Zangkanaries start in het voorjaar 1996 een opleiding tot Waterslager keurmeester.

Om met kans van slagen deze opleiding te kunnen volgen, zal men op de Bondskampioen te Breda in januari 1996 een toelatingsexamen moeten afleggen.

Deelname aan dit examen is mogelijk, als men aan de volgende eisen kan voldoen:

- Lid zijn van de N.B.v.V. en de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt.
- Een passie hebben voor Waterslagers.
- Gedurende een aantal jaren successen op de wedstrijden hebben behaald.

d) In staat zijn de zangtoeren van de Waterslager te herkennen.

e) Over voldoende vrije werkdagen te beschikken om minstens 5 maal per seizoen bij verschillende keurmeesters, tijdens de officiële keuringen, die aan de tentoonstellingen voorafgaan, praktische keurervaring op te doen.

De opleiding is kosteloos, met dien verstande, dat reis- en verblijfkosten voor eigen rekening zijn.

Ter kennismaking en ter voorbereiding op het toelatingsexamen zal de Technische Commissie in de maand december in Amstelveen een introductiedag of -avond houden. Bij deze gelegenheid zullen alle mogelijke inlichtingen worden verstrekt.

Belangstellenden voor bedoelde introductiedag c.q. -avond kunnen zich schriftelijk maar ook telefonisch opgeven tot 15 december 1995 bij het secretariaat van de Technische Commissie Zang.

J.J. Aelbrecht
Eufraat 3
1186 JJ Amstelveen
Tel.: 020-6455512.

De Daurische Kauw

(*Corvus daurica*).

De heer Arnold Meijer, Hoornestraat 612, 2221 GL Katwijk aan Zee, tel. 01718-26271, van de Vogelwerkgroep Katwijk, vraagt vriendelijk uw medewerking wat betreft het volgende.

Begin mei 1995 verbleef er in Nederland een Daurische Kauw. De vogel werd eerst kortstondig waargenomen bij Hargen NH op 1 mei, daarna te Katwijk ZH van 4 t/m 6 mei en vervolgens te Scheveningen ZH op 13 en 14 mei. Dit betekende het eerste geval van de Daurische Kauw voor Nederland en slechts het derde geval voor Europa.

Bij zulke gevallen bestaat altijd de kans, dat de vogel uit gevangenschap afkomstig is. Ook in dit geval moet deze mogelijkheid niet worden uitgesloten.

De andere Europese waarnemingen waren:

- * Finland, Uusikaarlepyy, 1 mei 1883;
- * Zweden, Umea, 26 t/m 28 april 1985.

Verder zijn er nog twee onbevestigde waarnemingen uit Noorwegen, beide in mei.

Dat alle waarnemingen zijn gedaan in dezelfde tijd van het jaar, pleit voor een wilde herkomst.

Het broedgebied van de Daurische Kauw ligt van oost-Siberië tot noord-China en westelijk tot het Balkanmeer en Mongolië. De noordelijke vogels zijn trekkers.

In de jaren tachtig werden "enkele" exemplaren van deze soort in Nederland gehouden. In Engeland zijn geen gevallen van Daurische Kauwen in gevangenschap bekend, ze worden daar ook niet te koop aangeboden.

In België zullen ze ongetwijfeld te krijgen zijn.

De heer Meijer zou u zeer dankbaar zijn, wanneer u hem informatie zou kunnen verstrekken betreffende het voorkomen van de Daurische Kauw in gevangenschap in Nederland of België, of misschien zelfs in andere Europese landen.

Foto: René van Rossum

DE WITTE KWIKSTAART

Tekst en foto: Peter Otten.

Deze vogel bewoont geheel Europa en Azië en is nergens erg zeldzaam. Ook in Nederland komt hij algemeen voor en hij bewoont nagenoeg elke biotoop. Wat zijn biotoopkeuze betreft is hij dus een echte allrounder; wat zijn eten betreft echter is hij een specialist: hij eet insecten en andere kleine ongewervelde dieren. Voor de koekoek is hij een vaak gebruikte zogenaamde waardvogel (=gedwongen pleegvogel).

In Nederland komt hij algemeen voor. Het aantal broedparen bedraagt 60.000 - 120.000 (Sovon 1987). Hij kan op elk tijdstip van het jaar worden aangetroffen, hoewel bijna alle vogels wegtrekken. Er is ook een talrijke doortrek van vogels die ten noorden en oosten van ons land broeden.

Er zijn twee broedsels per jaar. Het nest kan overal worden aangetroffen, zelfs op de grond, maar de kwikstaart maakt geen echt vrijstaand nest als bijvoorbeeld een merel. Normaal gesproken zijn er in augustus,

tijdens de rui, tweemaal zoveel vogels als vóór het broedseizoen.

Voedsel wordt opgepikt, maar ook wordt er gejaagd vanaf de grond op vliegende insecten. De pincetvormige snavel is handig bij zijn voedselkeuze. In de winter is de vogel sociaal, in de zomer echter heeft hij een territorium. 's Winters wordt er veel gefourageerd

op akkers en in de nabijheid van kassen.

Mijn dochter noemde de kwikstaart wel eens een klein eksterdje, hetgeen wel wat zegt over zijn uiterlijk. In Groot-Brittannië en Duitsland mag met de vogel worden gekweekt. Hier in Nederland mag dat niet.

In het januari-nummer van Onze Vogels stond een artikel over het Brildwergpapegaaitje, van de hand van Dr.Th.Vriends. De Nederlandse Forpussen Club heeft dit artikel in haar ledenvergadering besproken. Hieruit zijn wat kritische opmerkingen voortgekomen, die wij hier in het kort weergeven, met dank aan de heer J.v.Dongen, secretaris van de NFC.

1. Door de liefhebbers wordt tegenwoordig niet meer gesproken van het Brildwergpapegaaitje, maar van de Oogring.

2. In het artikel is sprake van het Blauwvleugel-dwergpapegaaitje (*F.passerinus vividus*). Genoemde wetenschappelijke benaming bestaat niet. Het zou kunnen, dat bedoeld wordt: *F.passerinus viridissimus*, maar dit is een ondersoort van de Groenstuit en niet van de Blauwvleugel.

Een reactie

3. De kleurbeschrijving van de Oogring in het artikel wijkt op een aantal punten af van de standaard, die is opgesteld door de TC Tropische vogels en Parkieten, in samenwerking met de Nederlandse Forpussen Club en de I.G.Forpussen van de A.Z. in Duitsland.

4. Naar de mening van de Nederlandse Forpussen Club zijn de diverse ondersoorten wel duidelijk te onderscheiden. Dit geldt misschien niet voor de *metae*, omdat deze in Nederland zelden of nooit wordt gezien. De *caucae* echter, die in Nederland wel voorkomt, wijkt af van de beschrijving in het artikel. Over enige tijd hoopt men de standaard voor deze ondersoort gereed te hebben.

5. Wat betreft de huisvesting van deze vogels hebben de Nederlandse kwekers andere ervaringen dan de in het artikel beschreven adviezen.

DE SCHOLEKSTER

Tekst en foto's: A. van Kooten.

Soms realiseer je je ineens, hoe gefixeerd je eigenlijk bent op de vogels in de volière (in mijn geval grasparkieten). Dit werd me (weer eens) duidelijk op een zondagochtend, die ik in gezelschap van mijn kinderen nog weleens wil doorbrengen in een natuurgebied rond de Eemshaven.

Niet dat ik vind, dat ik teveel aandacht aan m'n vogels in de volière besteed, zeer beslist niet! Maar toch is het naar mijn mening niet verkeerd, ook eens je aandacht te laten vallen op de vogels in de vrije natuur.

Het observeren van vogels in hun eigen leefmilieu kan, zo is mijn ervaring, soms een verrassende bijdrage leveren aan de kennis over vogels. Kennis, die ons van pas zou kunnen komen bij de verzorging van onze vogels in de volière.

Daarnaast is het toch prachtig, om als vogelliefhebber iets meer te weten (en dus te kunnen vertellen) over de vogels in de vrije natuur?

De soort, waar mijn oog deze zondagochtend op viel, was de Scholekster ofwel **Haematopus ostralegus**, zoals zijn wetenschappelijke naam luidt.

Kenmerken.

De Scholekster, zoals deze in ons land voorkomt, heeft een zwarte kop. Ook de veren van de bovendelen zijn overwegend zwart. De buik en stuit zijn, evenals de uitelenden van de grote slagpennen, wit. De "vlekken" op de kleine slagpennen vormen een brede, witte vleugelstreep, die samen met de zwart en witte staart vooral tijdens de vlucht opvalt.

De snavel is zijdelings samengedrukt, ongeveer 9 cm lang en opvallend oranje-rood van kleur. In de broedtijd is de kleur van de snavel echter helder oranje-geel.

De kleur van de poten loopt, afhankelijk van leeftijd en soort, uiteen van hel oranje-roze tot lichtroze. De iris van het oog is scharlaken rood.

In de winter hebben de vogels een opvallende witte keelband.

De geslachten zijn vrijwel aan elkaar gelijk. Het (kleine) verschil zit in de grootte van de geslachten. De vrouwtjes zijn, dit in tegenstelling tot veel andere vogelsoorten, iets groter dan de mannetjes. Onderzoekers gebruiken vaak ter bepaling van het geslacht de grootte van de snavel.

Soorten en voorkomen.

Het geslacht *Haematopus* omvat tien soorten.

Er zijn vijf soorten bonte Scholeksters, te weten:

1. *Haematopus ostralegus* ("gewone" scholekster)
2. *Haematopus palliatus* (Amerikaanse scholekster)
3. *Haematopus leucopodus* (Magalhaense scholekster)
4. *Haematopus longirostris* (Australische bonte scholekster)
5. *Haematopus chathamensis* (Chatham scholekster).

Opmerking: De literatuur vermeldt nog een bonte soort, namelijk *Haematopus meadewaldoi* (Canarische scholekster). De Canarische scholekster is echter voor het laatst in 1913 waargenomen, zodat wordt aangenomen, dat deze soort is uitgestorven.

De gewone scholekster komt voor van IJsland naar het oosten tot de oostelijke kusten van de Beringzee. In Siberië blijkt hij echter alleen maar ten oosten van de rivier de Yenisey op het schiereiland Kamchatka voor te komen en in een gebied in noord-oost-China.

De scholeksters die landinwaarts broeden in Europa en Azië, trekken in de herfst naar de kusten van West-Europa, het Midden-Oosten, Afrika en Azië. In Oost-Afrika komen ze meestal op eilanden langs de kust voor en alleen als dwaalgast landinwaarts. Dwaalgast is de scholekster ook in Zuid-Afrika en Namibië.

De Amerikaanse scholekster komt voor langs de kusten van New England naar het zuiden tot Noord-Argentinië en de kusten van Baja California tot Noord-Chili. Van deze soort is er ook nog een populatie op de Galapagos Eilanden.

De Magalhaense scholekster vinden we in zuidelijke delen van Chili en Argentinië, op Vuurland en de Falkland Eilanden.

De Australische bonte scholekster vinden we, zoals z'n naam al doet vermoeden, langs de kusten van Australië. Anders dan de meeste andere soorten leeft deze vogel niet op rotsachtige kusten.

De Chatham scholekster is genoemd

naar de plaats waar hij voorkomt, namelijk de Chatham Eilanden bij de oostkust van Nieuw-Zeeland. Van alle soorten is de Chatham scholekster de zeldzaamste.

Er zijn vier soorten **zwarte scholeksters** verspreid over de aardbol, te weten:

6. *Haematopus ater* (Zwarte scholekster)
7. *Haematopus bachmani* (Amerikaanse zwarte scholekster)
8. *Haematopus moquini* (Afrikaanse zwarte scholekster)
9. *Haematopus fuliginosus* (Australische zwarte scholekster).

Alle vier de zwarte soorten, hoe kan het ook anders, zijn moeilijk van elkaar te onderscheiden.

De *Haematopus ater*, ofwel Zwarte scholekster, kunnen we vinden van Peru tot Vuurland en de Falkland Eilanden en naar het noorden langs de oostkust tot Uruguay.

De Amerikaanse zwarte scholekster komt voor langs de westkust van Noord-Amerika van de Aleoeten tot Baja Californië.

De Afrikaanse zwarte scholekster heeft z'n biotoop langs de kust van Zuid-Afrika en Namibië.

De Australische zwarte scholekster kunnen we vinden langs de stranden van Australië. In aantal moet deze soort het duidelijk afleggen tegen zijn soortgenoot de Australische bonte scholekster. Kenmerkend is echter wel, dat de zwarte soort rotsstranden bewoont, terwijl de bonte soort dat niet doet.

Met betrekking tot de zwarte scholekstersoorten is het opmerkelijk, dat hiervan een aantal is gesignaleerd op Tenerife in het jaar 1968 en 1981. Helaas bleek de herkomst van deze dieren niet te achterhalen.

De laatste en tiende soort komt in drie fasen voor, namelijk in **bont, zwart**

en er tussenin. Het betreft hier de soort

10. *Haematopus unicolor* (Nieuwzeelandse scholekster).

De Nieuwzeelandse scholekster vinden we in het broedseizoen langs de kusten van Nieuw-Zeeland en Australië. In tegenstelling tot de Australische bonte scholekster, die voornamelijk landinwaarts broedt, broedt deze soort vooral langs de stranden. Verschil in broed- en voedingsgewoonten

zorgt ervoor, dat beide soorten niet met elkaar in confikt raken.

De bonte vorm van de Nieuwzeelandse scholekster verschilt met de Australische bonte, doordat hij minder zwart op de borst heeft en doordat de rand van het zwart minder scherp is. De tussenliggende vorm ziet er vrijwel hetzelfde uit, maar heeft donkerder bovenzweugeldekveren.

Leefmilieu.

Scholeksters zijn waadvogels en ze komen dan ook vooral voor langs de zee kust. Zoals boven reeds vermeld, komen scholeksters op de kusten van

alle werelddelen voor, Antarctica uitgezonderd. Alle bovengenoemde soorten blijken in voedings- en broedgewoonten te verschillen.

In Nederland is de Scholekster (*Haematopus ostralegus*) een algemene broedvogel van kust, duinen en weilanden.

Opmerkelijk is, dat de Scholekster in de gebieden waar hij voorkomt zijn broedgebied aan het uitbreiden is. Ook in Nederland is dit waarneembaar, voornamelijk in de provincies Groningen, Friesland, Overijssel en Utrecht.

Niet alleen blijkt de Scholekster zijn broedgebied uit te breiden, maar ook zijn "voedingsgebied". Vermeldenswaardig in dit kader is een artikel, dat ik las in het Nieuwsblad van het Noorden. In dit artikel roept een echtpaar uit Haren Iedereen op, die in januari (1993) Scholeksters landinwaarts heeft gezien. Dit naar aanleiding van hun eigen waarnemingen. Beiden doen al sedert 1981 zogenoemde Punt-traject tellingen in Noord-Groningen. (Deze tellingen zijn bedoeld om de aantalsontwikkeling van gewone wintervogels en doortrekkende vogels in beeld te brengen). Tot hun stomme verbazing bespeurden ze op 29 december 1992 boven Baflo een aantal Scholeksters. Wie weet, dat Scholeksters in deze tijd met honderdduizenden vertoeven in het Waddengebied, zal deze verbazing kunnen begrijpen. In alle voorgaande jaren bleek het slechts één keer voorgekomen te zijn, dat in de midwinter midden in Groningen een enkele Scholekster was waargenomen. Normaal worden Scholeksters tot eind augustus en dan pas weer tegen het einde van februari gezien. In de tussenliggende tijd verblijven ze, zoals reeds eerder opgemerkt, op de kust.

De Harener vogelkenners vermoeden, dat er een patroon in de waarnemingen zit. Ze denken namelijk, dat het heel goed zou kunnen, dat de Scholeksters door voedselgebrek in de Waddenzee (overbevising?) uit gaan wijken naar het binnenland.

De meeste soorten scholeksters zijn trekvogels. De trek van de scholeksters wordt wel "ruitrek" genoemd. Ruitrek is de trek van vogelsoorten, die vanuit allerlei richtingen tesamen komen om in het najaar op uitgesproken rustige, voedselrijke plaatsen gezamenlijk te ruilen. Het is begrijpelijk, dat een vogel in de rui extra kwetsbaar is en een gebied zal zoeken, waar gemakkelijk voedsel te vinden is. Na de rui keren de vogels terug en komen vroeg in de lente weer aan op hun broedgronden.

usel

Broedproces.

Scholeksters zijn echte territoriumvogels. Zo'n territorium stelt hem onder andere in staat, voldoende voedsel te bemachtigen. Met name in de broedtijd wordt het territorium op luidruchtige en agressieve wijze verdedigd. Daarbij lopen de vogels heen en weer met de schouders wat naar voren opgetrokken en met hun snavels bijna loodrecht naar beneden.

Vroeger dacht men, dat dit een onderdeel van hun seksueel gedrag was. Tegenwoordig weet men, dat het uitingen zijn van agressiviteit (het verjagen van indringers uit een territorium of uit de nabijheid van een voedselzoekende vogel).

Het nest dat ze maken is niet veel meer dan een kuiltje in de grond. Toch schijnt het maken van zo'n nestkuiltje voor de vogel van groot belang te zijn, omdat er vaak een groot aantal wordt gemaakt, alvorens een definitieve keuze wordt gemaakt. Veelal wordt het "nest" afgewerkt met wat platte steentjes, grind of schelpen. Twee maanden nadat ze zijn teruggekeerd, in mei, wordt het eerste ei gelegd.

Hoewel de literatuur vermeldt, dat er gemiddeld drie eieren worden gelegd, heb ik zelf andere ervaringen. In alle jaren dat ik nesten van Scholeksters heb gevonden, betrof het vrijwel altijd nesten met vier eieren. Het vinden van nesten van Scholeksters is trouwens geen moeilijke klus. De vogels blijven namelijk vrij lang op het nest zitten. Wanneer je eenmaal een (liggende) Scholekster in het vizier hebt, is het van belang, deze plaats goed in het geheugen te printen en er vervolgens linea recta naar toe te lopen. Laat je daarbij niet afleiden door de Scholekster, want heeft deze eenmaal onraad geroken, dan zal hij snel van het nest weglopen en door simu-

latie van een vleugelbreuk trachten, je te misleiden. Soms echter bereiken ze ook hun doel door schijn te broeden op een plaats waar het nest niet is. In een dergelijk geval heeft de vogel je al gezien voordat je z'n werkelijke nest hebt kunnen waarnemen.

De eieren worden door beide geslachten gedurende 25-26 dagen bebroed.

Onderzoek heeft geleerd, dat ieder paar gemiddeld 0,7 tot 1 jong zover grootbrengt, dat het kan vliegen. Scholeksters, die langs de kust broeden, schijnen echter onder dit gemiddelde te blijven. Waarschijnlijk wordt dit veroorzaakt door de aanwezigheid van een groter aantal roofdieren of, in sommige gebieden, door verstoring door de mens.

De jongen zijn actief, zodra ze opgedroogd zijn. In het begin blijft één van de ouders bij de jongen, terwijl de ander op zoek gaat naar voedsel. Als de jongen wat ouder worden en er meer voedsel aangebracht dient te worden, gaan beide ouders op zoek naar voedsel.

Na vijf weken vliegen de jongen uit. Hierna worden ze nog gedurende ongeveer een week door de ouders gevoed.

Niet volwassen Scholeksters zijn te herkennen aan de bruine tinten in het verenkleed. Verder verschillen ze van de volwassen vogels, doordat hun poten donkerder zijn, de snavel een zwarte punt heeft en de iris bruin is. Daarnaast hebben jonge Scholeksters nog een witte, niet geheel gesloten keelband, die de volwassen exemplaren alleen buiten het broedseizoen hebben.

Voedsel.

Scholeksters aan de kust voeden zich in hoofdzaak met zeewormen, oesters, mosselen, kokkels, zeeëgels en

krabben. Met betrekking tot het openen van tweekleppige schelpdieren hebben ze een ingewikkeld gedragspatroon ontwikkeld. In geval van bijvoorbeeld een mossel, wordt met behulp van de lange, sterke en aan de zijkanten als een beitel afgeplatte snavel een opening gehakt in een schelphelft, waarna de sterke sluitspier wordt doorgesneden, die de beide helften van de schelp tegen elkaar trekt. Is deze spier eenmaal doorgesneden, dan kan de vogel zijn snavel als hefboom gebruiken en de beide helften van elkaar verwijderen. Daarna peutert hij het sappige vlees uit de schelp.

De Scholeksters die zich in het binnenland ophouden, voeden zich hoofdzakelijk met aardwormen en insecten.

Kweekresultaten in gevangenschap.

Hoewel je het misschien niet direct zult denken, zijn er diverse geslaagde kweekresultaten met scholeksters in gevangenschap behaald. Franz Robiller vermeldt hierover in zijn boek "Lexikon der Vogelhaltung", dat succesvolle broedresultaten zijn behaald met scholeksters in gevangenschap in Amerika, Londen en meerdere keren in de dierentuin van West-Berlijn. Ook blijken er verscheidene succesvolle broedresultaten te zijn behaald door particuliere kwekers.

Tot zover het verhaal over "Bonte Piet", zoals hij door sommige mensen ook wel wordt genoemd.

Geraadpleegde literatuur:

- * Coomber Richard, *Rebo foto-encyclopedie Vogels, Rebo-productions.*
- * *Gezinsgids voor de natuur, The Reader's Digest N.V., Amsterdam.*
- * *Kleine Winkler Prins Dieren Encyclopedie, Elsevier Amsterdam/Brussel, 1979.*
- * *Robiller Franz, Lexikon der Vogelhaltung, Edition Leipzig, 1986.*
- * *Robiller Franz, Vogel in aller Welt, Verlag J. Neumann-Neumann, Melsungen, Berlin, Basel, Wien, 1978.*
- * *Schaap D., in Logboek natuur, Meyers Pers bv, Amsterdam, 1977.*

osel

MUTATIES BIJ DE LACHDUIF (Slot)

door Hein van Grouw, Deventer.

De basismutaties.

In voorgaande artikelen zijn de basismutaties bij de lachduif besproken (zie tabel 1). Hierbij werd opgemerkt, dat niet de wildkleur, maar de perzikkop-wildkleur de wildvorm is van de tamme lachduif. De wijze van vererving van deze mutaties is gerelateerd aan de wildvorm, dus ten opzichte van de perzikkop-wildkleur (zie tabel 2). Wanneer deze basismutaties worden gecombineerd, ontstaan er weer "nieuwe" verschijningsvormen. Voorbeelden hiervan zijn phaeo gecombineerd met pastel of zijdevederig met albino of phaeo met pastel en zijdevederig of ...

In principe zijn alle mutaties met elkaar te combineren. De ene combinatie zal echter mooier zijn dan de andere, hoewel over smaak niet te twisten valt.

Bij deze zogenaamde combinatie-mutaties is de vererving iets gecompliceerder, omdat hier twee (of meer) verschillende erfactoren een rol spelen bij de uiterlijke verschijning. Vaak zal de eerste generatie uit een kruising tussen twee (basis)mutaties weer voldoen aan de wildvorm. Door terug te kruisen of in te telen kan de beoogde combinatie dan verkregen worden. Helaas zijn echter op dit moment nog maar weinig lachduiven fokzuiver voor hun kleur, zodat de fokker voor (on)aangename verrassingen kan komen te staan, wanneer de jongen in de veren komen.

Fysieke verschijning.

Behalve de kleur, moet ook de lichaamsvorm van de tamme lachduif aan bepaalde eisen voldoen. Op een paar kleine veranderingen na, als gevolg van het domesticatieproces, is deze nauwelijks veranderd ten opzichte van de wilde lachduif (*Streptopelia roseogrisea*).

De gemiddelde lengte van de tamme lachduif is 28 cm. Dit is enkele centimeters meer dan de wilde lachduif. Bij

de tamme vorm is vooral de staart iets langer. Ondanks dat de lachduif een slanke duif is, moet de borst breed zijn. De wilde lachduif is echter slanker dan de tamme en zijn houding is meer opgericht. De nek is vol en vrij kort. De stevige poten moeten vrij zijn van veren en het spreekt vanzelf, dat er geen nagels mogen ontbreken. De vleugels liggen strak tegen het lichaam getrokken en de slagpenpunten rusten, zonder te kruisen, op de

MUTATIE:	BENAMING:
geen	perzikkop-wildkleur
Kwalitatieve reductie van eumelanine en phaeomelanine (*)	wildkleur
kwantitatieve reductie van eumelanine	isabel
kwantitatieve reductie van eumelanine en phaeomelanine van 50 %	pastel
kwantitatieve reductie van eumelanine en phaeomelanine van 75 % (*)	ivoor
bijna totale reductie van eumelanine en phaeomelanine	crème-ino
totale reductie van eumelanine en phaeomelanine	albino
totale reductie van eumelanine en phaeomelanine per veerveeld	bont
totale reductie van eumelanine	phaeo
gewijzigde bouw van de veerhaakjes	zijdevederig
(*) geen zekerheid omtrent exacte pigmentreductie.	

Tabel 1. Basismutaties bij de lachduif.

De

staart. De gehele uitstraling van de duif moet rustig maar alert zijn. Om het heldere oog bevindt zich een onbevederde oogring. De snavel is lang en smal en is aan de punt iets gekromd. De neusdoppen zijn glad en niet bepoederd zoals bij de sierduiven. De glad-aanliggende bevedering dient gaaf te zijn, zonder kale en versleten plekken.

Tot slot.

De tot zover besproken mutaties bij de lachduif zijn die, welke op dit moment in Nederland gefokt en/of geshowd worden. De mutatie **bruin**, een kwalitatieve reductie (zwakkere oxidatieve vorm) van het eumelanine wordt ook in de standaard genoemd. Deze mutatie is echter nog nergens aangetroffen. Duiven die worden ingestuurd als bruin voldoen niet aan de kleurbe-

schrijving van bruin uit de standaard. De mutatie **grijs**, een (bijna) totale reductie van het phaeomelanine, is sinds kort ook in Nederland aanwezig. Het is nog niet duidelijk hoe deze mutatie vererft. Het is mogelijk, dat het hier om dezelfde mutatie gaat welke in Amerika "frosty" wordt genoemd en deze laatste vererft autosomaal dominant ten opzichte van de perzikkop-wildkleur.

Een andere (nieuwe) mutatie, waarvan de vererving nog niet is onderzocht, is de **kleurkop**. Duiven met deze mutatie hebben in het jeugdkleed over het hele lichaam een vale kleur. Na de eerste rui blijft alleen enige kleur op de kop en in de nekband aanwezig. Het overige lichaam wordt helder wit. Het is niet ondenkbaar, dat deze mutatie op het zelfde gen berust als de mutatie bont. Wanneer een

gen tweemaal gemuteerd is, dan noemt men de factoren voor deze mutaties **allelen** van elkaar. Met andere woorden: allelen zijn verschillende mutaties van hetzelfde gen. Dit verschijnsel is bij de lachduif al eerder opgetreden, want de mutaties wildkleur en crème-ino zijn ook allelen van elkaar. Of dit ook geldt voor de kleurkop en bont zal door kruisingsproeven moeten worden onderzocht. Behalve de zijdeveer- en de kuifmutatie zijn er (nog) geen andere mutaties opgetreden die de fysieke verschijningsvorm veranderen. Voorbeelden hiervan zijn wel te bedenken, wanneer gedacht wordt aan de vele sierduivenrassen. Voetbevedering, kort-snaveligheid en een vermeerderd aantal staartpennen zijn slechts enkele voorbeelden. Of dergelijke mutaties een aanwinst zouden zijn of juist geweerd dienen te worden moet een ieder voor zichzelf uitmaken.

Tot zover het (voorlopig) laatste artikel over de mutaties bij de lachduif. Wanneer er meer duidelijkheid omtrent de vererving van de hierboven genoemde kleurmutaties is, zult u dat zeker weer in *Onze Vogels* kunnen lezen in een aantal vervolgartikelen.

MUTATIE:	VERERVING:
wildkleur	recessief, geslachtsgebonden
isabel	recessief, autosomaal
pastel	recessief, autosomaal (*)
ivoor	recessief, autosomaal
crème-ino	recessief, geslachtsgebonden
albino	recessief, autosomaal
bont	recessief, autosomaal
phaeo	intermediair
zijdevederig	dominant (t.o.v. gladvederig)
(*) pastel vererft t.o.v. ivoor dominant, autosomaal	

Tabel 2. Vererving t.o.v. perzikkop-wildkleur.

Nuttige wenken bij de kanariefok

door Th. Bruijnaars.
Foto's: J. v. d. Maelen.

Lijnenfok 1

Waarom lijnenfok toepassen? Gezien de hoeveelheid kleurslagen bij onze kanaries, inclusief vervormingen, reducties en beletters, is het verstandig, vooral de basisvogels te behouden en te verbeteren.

Niet alleen de kleuren, vormen en eigenschappen zitten op de erfspiralen, maar ook o.a. vermogens, ontwikkelingen, weerstanden, ziekten, geaardheden, enz. Verbeteringen kunnen tot stand komen door juiste combinaties van de fokparen, of door balans te brengen in combinaties, m.a.w. wat de een tekort heeft moet de ander teveel hebben. Dit is theoretisch vlug gezegd, maar praktisch toch een hele opgave.

Onverwante en gerichte fok.

We gaan proberen, erfelijkheden en kleurontwikkelingen vanuit een hogere kleur naar een lagere over te brengen, om tot de juiste vogel te komen. We moeten terdege rekening houden met plus- en minpunten; erfelijkheid werkt namelijk grillig en bovendien kan men maar ten dele sturen. Niet alles lukt, maar bij gerichte fok klassiek kunt u via de lijnenfok veel bijsturen. Dit kan zijn: model, bevedering, geaardheid, kleurvormingen, zang, het bestreppingspatroon, voortplanting, weerstanden, enz.

Hieraan zit gekoppeld, dat u gericht

zeer streng moet blijven selekteren. Ook is het gewenst, dat u naast de nodige praktijkervaring de theorie van de erfelijkheid over uw vogels beheerst.

Als dit goed gebeurt, kunt u in 4 jaar tijd uw vogelbestand aanmerkelijk verbeteren. Na deze periode kunt u de betere kanaries kwalitatief blijven doorfokken, door nakomelingen onderling weer te wisselen. Nu is het mogelijk om met minder vogels een hoger percentage TT- en kweekvogels te fokken.

Doet u lijnenfok met slechtere vogels, dan kunt u erop rekenen, dat ook het ongewenste van de slechtere vogel dubbel zo sterk vererft. Doch door een strenge selectie kunt u via lijnenfok veel bijsturen in de gewenste richtingen.

Lijnenfok en lijnenteelt worden veel toegepast in de veefok, de pluimvee-sector, de landbouw, de bloementeelt, enz. Waarom dan niet bij onze vogels?

Ik schrijf lijnenfok, omdat het over dieren gaat; lijnenteelt gaat over planten.

De slimme jongens in onze sport doen al jaren aan lijnenfok. Dit wordt echter in verband met de concurrentie niet aan de grote klok gehangen. Ik wil niemand zijn fokwijze ontnemen of de lijnenfok opdringen, maar neemt u maar rustig aan, dat u op een verantwoorde wijze uw vogels kunt verbete-

ren via lijnenfok. Uit mijn aanwijzingen kunt u datgene halen, wat u zou kunnen gebruiken.

Waarom moet men voldoen als men lijnenfok wil toepassen?

- * U moet veel praktijkervaring hebben, zowel in de fok als bij de selectie van vogels.
- * U moet beschikken over voldoende theoretische kennis om de juiste fokparen te kunnen samenstellen.
- * U moet een goed kloppende boekhouding van uw vogels aanleggen.
- * U kunt bij vele groepen vogels lijnenfok toepassen, maar bij sommige slechts één of twee jaar. Vetstof, zang en klassieke kleurkanaries echter tot vier jaar.
- * Wij zullen hoofdzakelijk behandelen de vetstof en de klassieke fok.
- * Het spreekt voor zich, dat al deze vogels zuiver vererfend moeten zijn.
- * Ook bij vorm- en postuurkanaries is een gedeeltelijke lijnenfok mogelijk.
- * Ook is het mogelijk, via lijnenfok, vanuit groen met een volle blauwfaktor, deze faktor over te hevelen naar vetstof geel. Wel een lange weg, maar zo kunnen we de citroengele kleurkanarie weer terugkweken. Hier is men al jaren verwoed mee bezig. Hopelijk kan ik in een vervolgartikel ook hier een steentje toe bijdragen. Zelf heb ik vele jaren van deze prachtige vogels gefokt, maar waar zijn ze gebleven? Door

onkunde weggefokt?

* Varianten (afwijkende kleurvormingen/nieuwe kleuren) lenen zich in feite niet voor lijnenfok. Deze varianten hebben steeds weer bloedverversing nodig vanuit de goede klassieke vogels. Dat we nog niet alle verschijningsvormen als TT-vogel kunnen gebruiken, blijkt wel uit het onderstaande.

Groenserie - Bruinserie - Agaatserie - Isabelserie.

Goudgroen wel - groen en grauwoen niet (fokvogels).

Goudbruin en bruin wel.

Goudagaat wel - agaatsporadisch.

Goudisabel wel - isabelsporadisch.

In feite id door de 1ste reductiefactor een agaats verdunde groene en de isabel een verdunde bruine. De bruine en de isabellen kunnen in twee richtingen als TT-vogel gefokt worden, als intensief en niet-intensief.

Goudbruin - bruin.

Goudisabel - isabel.

Waar zijn ze gebleven?

Nog mondjesmaat aanwezig: de goede en zeer waardevolle fokvogels grauwoen, agaats en isabel. Deze vogels zijn onmisbaar om de juiste klassieke vogels te kunnen blijven fokken. Deze aantallen zijn enorm geslonken. Hopelijk komen ze weer terug.

Al de bovenstaande vogels kunt u via lijnenfok kweken en verbeteren.

Ook vetstofvogels wit - geel - rood. Intensief/schimmel. Vooral de vogels met zwarte ogen = latent groen. Varianten onderling zeer beperkt of geheel niet.

Heeft u geluk, dan kunt u starten met de juiste kwaliteitsvogels. Dan kunt u na vier jaar hogere percentages betere vogels verwachten.

Heeft u geen kwaliteitsvogels, dan dient u deze aan te kopen bij de ervaren kwaliteitsfokker, of ze zelf te fokken. Deze laatste weg is natuurlijk wel langer.

Na vier jaar kunt u de opgezette bloedlijnen weer onderling kruisen, zodat u weer vier jaar vooruit kunt.

Doet u de lijnenfok juist, dan kunt u jaarlijks goede TT-vogels brengen.

Lijnenfok moet doelgericht opgezet worden. U heeft dus verschillende combinaties in dezelfde groep nodig. Bij pech heeft u op deze manier altijd nog reservemateriaal. U kunt dus jaren vooruit zonder bloedverversing van buiten.

Bijvoorbeeld: uit een kwaliteitslijn drie broers aan drie of meer onverwante passende popjes koppelen. Hieruit kunt u na vier jaar uit de mannelijke lijn - tegen vrouwelijke lijn weer waardevolle paren samenstellen. Ook deze kunnen weer zonder bloedverversing vier jaar doorgefokt worden. Zie schema.

Niet gebruiken: broer x zus - oom x tante - neef x nicht. Dit is directe fok met te sterke parallellen in dezelfde bloedgroep. Dit vraagt om moeilijkheden. Resultaat: minimaal zeer sterke verbeteringen, maar merendeels sterke verslechteringen: misvormingen, vroegtijdige dood, verzwakkingen, enz. Deze kruisingen alleen te gebruiken om bijvoorbeeld een mutatie vast te leggen.

Kwaliteitsvogels voor lijnenfok houdt in, dat deze vogels mooi en vol gevormd moeten zijn, 24 gram wegen, juiste pigmentvormen en dieptetinten van de kleur hebben, een perfect verkleed hebben en nakomelingen zijn van probleemloze ouders. Een hele hap vol, waaraan veel vogels niet voldoen.

Begint u met vogels, die niet aan bovenstaande kenmerken voldoen, dan moet u ook niet verwachten, dat u hieruit kwaliteitsvogels fokt (toevaisprodukten natuurlijk daargelaten). Vergeet het maar; bijvoorbeeld zwakgeel x zwakgeel geeft geen zuiver diep goudgeel. Lichtbruin x lichtbruin geeft geen donker bruin. Opgebleekt zwart x opgebleekt zwart geeft geen gitzwart. Minimaal moeten bij één van de partners de juiste factoren aanwezig zijn om uit te bouwen via lijnenfok. Hoe we dit kunnen aanpakken, komt nog aan de orde.

Op de erfspiralen bij onze vogels zitten veel zichtbare, maar ook veel onzichtbare eigenschappen; goede,

maar net zo veel slechte of ongewenste. Deze gaan zich bij lijnenfok reeds groeperen in de tweede generatie. Door selectie kunt u deze eigenschappen infokken of wegsorteren. In deze fase worden namelijk de overheersende dominante factoren, maar ook de terugblijvende recessieve factoren zichtbaar. Bij de fok smelt namelijk een gedeelde zaadcel van de man met een gedeelde eicel van de pop samen. Hieruit ontstaan nakomelingen met aanleg en eigenschappen uit twee verschillende ouders. Ieder jong krijgt theoretisch 50 % van de vader en 50 % van de moeder mee. Maar praktisch kan de uitslag verschillen, hetgeen te maken kan hebben met dominante ontwikkelingen. Om deze materie zullen wij ons niet te druk maken, omdat bij ons het verbeterde produkt doorslaggevend is. Ook recessieve factoren kunnen bij samenvallende (paren) aan de oppervlakte komen, bijvoorbeeld vanuit geel split recessief wit kunnen vanuit beide ouders de recessief wit-factoren bij elkaar komen, waardoor een recessief witte nakomeling ontstaat. Bovenstaande werkingen kunt u bijsturen, als u de theorie beheerst.

Er bestaan twee richtingen in lijnenfok:

* de manlijn of patroklie lijn;

* de poplijn of matroklie lijn.

Per generatie is het zaak, de juiste vogels te fokken en te selekteren voor de doorfok. De te verwachten percentages, als u doelgericht fokt, heb ik in het schema weergegeven.

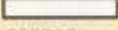
De
Isabel

PROCENTEN - STAMMENOPBOUW VIA LIJNENFOK.

Uitgangspunten: Onverwante zuiver verervende ouders.
Fokrichtingen intensief of niet-intensief.
Mogelijkheden: manlijn, poplijn of beide.
Hoogste graad: 100 % man en 100 % pop eigenschappen.

Weergave:

Patroklien lijn = manlijn, 100 % eigenschappen zwart blok.
Matroklien lijn = poplijn, 100 % eigenschappen is wit blok.
Uit iedere generatie komen theoretisch 50 % mannen en 50 % poppen.

F1 = 1ste generatie.

50 % man - 50 % pop idem 50 % pop - 50 % man

Al de nakomelingen hieruit hebben de helft eigenschappen van beide ouders. Voor de volgende generatie hieruit streng doelgericht selekteren. De best passende dochters terug aan de vader. De best passende zoon/zonen terug aan de moeder.

F2 = 2de generatie.

75 % manlijn 25 % poplijn idem 75 % poplijn - 25 % manlijn

Wederom alle nakomelingen doelgericht streng selekteren. De best passende kleindochters terug aan de grootvader. De best passende kleinzoon(s) terug aan de grootmoeder.

F3 = 3de generatie.

87,5 % manl. - 12,5 % popl. idem 87,5 % popl. - 12,5 % manl.

Wederom alle nakomelingen doelgericht streng selekteren. De best passende achterkleindochters terug aan overgrootvader. De best passende achterkleinzoon(s) terug aan overgrootmoeder.

F4 = 4de generatie.

Nabij 94 % manl - 6 % popl. idem nabij 94 % popl. - 6 % manl.

Het bloedpercentage van deze vogels is vrijwel gelijk aan de basisvogels. Bij een goede selectie en goed combineren zijn de meeste uiterlijke en innerlijke kenmerken overgedragen naar de 4de generatie. De jongen uit deze totaal verschillende bloedlijnen kunt u weer onderling koppelen voor lijnenfok. Op deze manier kunt u 8 jaar fokken zonder bloedverversing. Maar hierna zou ik u adviseren, een kwalitatieve man doelgericht in te kruisen, zodat u weer 8 jaar vooruit kunt.

Sukkses toegewenst.

INTERNATIONALE VOGELBEURS W.R.Z.V. HALLEN ZWOLLE

- * 3000 m2 beursruimte voor alles op vogelgebied
- * geen kwartels art.3 veeziektewet
- * voortijdig reserveren verplicht
- * handelaren voor 9.30 uur binnen
- * geopend voor publiek van 10.30 tot 16.00 uur
- * centrale ligging (nabij het veemarktterrein)
- * ruime parkeergelegenheid
- * prima en goedkoop restaurant in de hal
- * 15 min. lopen vanaf het station

De volgende beurs is 20 januari 1996.

Buitengasthuisstraat / Blaloweg

ZATERDAG
11 november
1995

Inlichtingen: G.M. Wijs. Tel.: 038 - 4210236